

כלי יקר

פרשת במדבר

גיליון 84 שנה ב' ה'תש"פ

דבר המערכת

תקופה זו אשר מתאפיינת בקשיים רוחניים וכלכליים, כאשר שיעורים רבים עדין לא חזרו לפעולתם, ורבים מאחינו בית ישראל בכל מקומות מושבותיהם עמלים בתורה וקדושה בביתם ולא בבית המדרש כפי הרצוי, השתדלנו בכל התקופה האחרונה להגביר חיילים לתורה ולהרחיב גבולות הקדושה, על ידי עלונים מלאי דברי תורתו של רבנו זי"ע, ואשרינו מה טוב חלקנו כאשר אנו רואים שהדברים מתקבלים על ידי עמלי תורה בקדושה וטהרה בכל רחבי העולם היהודי, ודברי תורתו של רבנו זי"ע מתדברים בבתי המדרשות וקולו נשמע מקצה העולם ועד קצהו.

לפני כחודש הקמנו את קרן החרום למגידי השיעורים אשר מטה לחמם עבר זעזעים קשים עקב הנגיף המשתולל ברחובותינו, ואמנם ברוך השם רבים מקוראי העלון עמדו בסיוע שיש בו ממש, אך אין הקומוץ משביע את הארי. אנו פונים לקוראי העלון לסייע בעדם, וליתן תמיכה שיש בה ממש, על מנת שיכלו לשקוד על התורה ברוגע ושלווה.

מכיוון ופנו אלינו רבים שאינם מצליחים לתרום דרך המוקדים אותם כתבנו בעלונים הקודמים, נשמח לפנייתכם דרך כתובת המייל של מערכת העלון, ונשלח לכם את הלינק כנדרש.

kliyakar2@gmail.com

בברכת התורה
ושנוכה לקבל את התורה בשלמות
מערכת עלון כלי יקר

מתן תורה וחונכת המשכן - אירוסין ונישואין

'באחד לחודש השני בשנה השנית' [במדבר א, א]

צורך זמן זה שכתוב כאן, אמרו במדרש תנחומא [ה.] 'משל למלך שנשא אשה ולא כתב לה כתובה וכו' לימים מצא עניה בת טובים וכתב לה כתובה וכתב לה זמן וכו', עיין נוסח המדרש בילקוט [תרפד].

דעת בעל מדרש זה שיום מתן תורה הוא יום אירוסין, כי הקדוש ברוך הוא אירס את ישראל על ידי זאת התורה, כמו שנאמר [דברים לג, ד] 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב', ודרשו רבותינו ז"ל [פסחים מט:] 'מורשה מאורשה', ותדע כי 'לקהלת יעקב' לא נאמר, אלא 'מאורשה קהלת יעקב', משמע שקהלת יעקב הוא מאורשה להקדוש ברוך הוא על ידי שנתן לה התורה במקום טבעת קידושין, כמו שנאמר [ישעיה נה, ה] 'כי בועליך עושיד'.

והנה מצינו לרבותינו ז"ל [תנחומא תשא, טז] שהמשילו זיווג ישראל להקדוש ברוך הוא לזיווג כלה לחתן בשני זמנים, האחד הוא בשעת מתן תורה, שנאמר [שמות לא, יח] 'ויתן אל משה ככלתו חסר כתיב, שנמסרה התורה ככלה מקושטת בעשרים וארבע ספרים. השני הוא ביום חונכת המשכן, שנאמר [במדבר ז, א] 'ויהי ביום כלות משה להקים', פירש רש"י שביום שהוקם המשכן נמסרו ישראל להקדוש ברוך הוא ככלה לחתן, שמע מינה שמתן תורה הוא זמן האירוסין, ויום הוקם המשכן הוא זמן הנישואין, כתפארת אדם לשבת בית' [ישעיה מז, יג], כמובן מן לשון 'נמסרו' דהיינו לבית מדור אחד. וביני ביני כמו עשור חדשים, כמו שנאמר [בראשית כד, נה] 'תשב הנערה אתנו ימים או עשור', והיינו עשרה חדשים שנותנין לבתולה זמן בין אירוסין לנישואין להתקשט בעשרים וארבע מיני קישוטין שנוכרו בישעיה [ג, יח-כד].

וכדי להדמות זיווג של ישראל להקדוש ברוך הוא בכל צד אל סתם זיווג, הגביל הקדוש ברוך הוא גם כן זמן ישראל עשרה חדשים מן ראש חודש סיון שבו נתארסו בתורה אשר צוה לנו משה עד ראש חודש ניסן שבו הוקם המשכן ונשלם הזיווג מכל וכל, כי בזמן זה יתקשטו ישראל בעשרים וארבע ספרים ומתוך זה ראוי לדור באהל מועד מדור אחד לשניהם, ולפי שזמן נישואין שלושים יום [עיין כתובות ח.], על כן נמשך הזמן עד אחד לחודש השני בשנה השנית.

ואם תרצה למנות מן פסוק [שמות לא, יח] 'ויתן אל משה ככלתו' שנאמר בחודש תמוז אחר ארבעים יום שהוריד הלוחות, אז יהיה מכוון המספר עשרה חדשים עד החודש השני של שנה השנית, כי אז נשלמו הנישואין וכתב לה ה' כתובה לידע מאיזו זמן תמרח הלוקוחות, כי נשתעבדו להם בכתובה ארצות שבע אומות, שאם בחטאם יגלו מן הארץ ויכלו לחזור ולטרוף מידם ולומר זמן שטרינו קודם, לכך נאמר כאן 'באהל מועד' כי הוא זמן הנישואין לשבת בית.

וכן הזכירו רבותינו ז"ל במסכת [תענית כז:] שני זמנים אלו ודרשו 'ביום חתונתו זו מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש', כי בשני זמנים אלו נשלם הזיווג, והזכיר באחד לחודש מן הטעם שנתבאר, וכדי שיהיה הזיווג דומה בדומה נאמר 'שאו את ראש בני ישראל', וכדעת המדרש [במדבר רבה א, ט] האומר שכדרך שנאמר בהקדוש ברוך הוא 'והמתנשא לכל לראש' [דברי הימים א כט, יא], כך נתתי לכם תלוי ראש וכו', ומה ענין זה לכאן אלא כדי שיהיה הזיווג דומה בדומה כביכול.

מעלת המנין והדגלים - ועומק ביאורם

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד לאמר' [במדבר א, א]

ובפרשת ויקרא כתיב [ויקרא א, א] 'מאהל מועד', לפי שבפעם ההוא לא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן' [שמות מ, לה], על כן היתה הקריאה אליו 'מאהל מועד' אל חוץ לאהל מועד, אבל באחד באייר כבר היה משה יכול לבא אל תוך האהל, בא אליו הדבור 'באהל מועד' מעל הכפורת, כדאיתא בסוף פרשת נשא [לקמן ז, ט], ואין צורך במה שפירש רש"י שם 'בא כתוב השלישי והכריע וכו'.

ומה שנקט 'באהל מועד' להודיע טעם למספר זה, והוא לפי שבא להשרות שכינתו בתוכם, לשון להשרות מורה על העמדת השכינה דירת קבע שמה ואין דירת קבע בפחות משלושים יום [עיי' מנחות מד.], על כן באחד בניסן הוקם המשכן [שמות מ, יז], ובו ביום ירדה השכינה לתוך אהל מועד, ואחר שלושים יום שנראה שעשה לו ה' מדור בתחתונים דירת קבע, מנאם באחד באייר, ולא מנאם תיכף באחד ניסן כי עדיין לא החזיק במדור זה.

ונראה לי ליתן טעם למנין זה בזמן השראת השכינה, לפי שאמרו רבותינו ז"ל [ביבמות סג.] אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו על ישראל בפחות מן עשרים ושנים אלף שנאמר [לקמן י, ה] 'ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל', וטעמו של דבר להשוות מלכותו יתברך בארעא כעין מלכותא דרקיעא, כמו שאמרו רבותינו ז"ל [במדבר רבה ב, ג] 'בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא על ישראל בהר סיני ירדו עמו עשרים ושנים אלף מרכבות של מלאכי השרת, שנאמר [תהלים סח, יח] רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ה' בס', רצה לומר כשיש מספר זה אז ה' בס, השכינה שרויה בס, וכן מצינו במחנה לוי שנקראו 'מחנה שכינה' שהיו עשרים ושנים אלף [במדבר ג, ט], על כן הוצרך למנות גם את ישראל לידע אם יש בהם כחשבון הזה שראויין להשראת השכינה בכל שבט ושבת.

והוצרכו ישראל למנין שישים רבוא דווקא לא פחות, לפי שכתב רבינו בחיי פרשת זו [ב, ב] 'שבכל מקום שהשכינה מצויה שם תמצא ארבע מחנות שכינה', ובספר הפרדים [שער פרטי השמות פרק ב דף קיח] כתב שיש עשרים ושמונה מחנות שכינה, ומהיכן למד לומר כן, ואמר אני שלמד זה מן מספר זה שבא על ידי השראת השכינה בהיקף שבעה עננים, ותוכו רצוף אהבה במחנה לוי, ובכל ענן וענן היה כבוד ה' ובכל מקום שכבוד ה' מצוי בו אין שם פחות מן ארבע מחנות שכינה שבכל מחנה ומחנה עשרים ושנים אלף, נמצא בשבעה עננים עשרים ושמונה מחנות בכל ענן ארבע מחנות,

צא וחשוב, עשרים ושמונה פעמים עשרים ושנים, תמצא שש מאות אלף ועוד שש עשרה אלף, כך היו ישראל שש מאות ושלוש אלף, והלויים עשרים ושנים אלף, סך הכל שש מאות עשרים וחמש אלף, כי בכל מאה אלף יש ארבע פעמים עשרים ושנים אלף, ונשארו שנים עשר אלף, נמצא עשרים וארבע מחנות בסך שש מאות אלפים, עוד עשה מן שש פעמים שנים עשר אלף שלש מחנות, ישארו תשעה אלפים והלויים עשרים ושנים אלף סך הכל עשרים ושמונה מחנות, ואף על פי שיש כאן מותרות תשעה אלפים, מכל מקום אין לצמצם בתחתונים כי המיתה מכלה בהם ושמה לא יתמלא המספר מן הפחותים מבן עשרים כל כך מהרה.

והלויים נמנו מבן חודש כי למוד אותו שבט להיות נמנה מבטן [וביאר רבנו ז"ל ע בשפתי דעת מאמר רכח, שהמתין הקדוש ברוך הוא חודש ימים, כדי שיצאו מדין נפל], כמו שנאמר בירמיה הכהן 'ובטרם תצא מרחם הקדשתך' [א, ה], ועל כן הענין מוכרח שבכל המספרים לא היו ישראל פחות מן שש מאות אלף חוץ מן הלויים. אף על פי שבמספר ראשון היו שש מאות אלף עם הלויים ולא היו עשרים ושמונה מחנות בתחתונים להיקף שבע עננים, מכל מקום עדיין לא בא הקדוש ברוך הוא להשרות שכינתו בתחתונים לעשות לו מדור של קבע בתחתונים, ועכשיו באחד באייר שבתלתין יומין הוי חזקה כי תהיה דירתו קבע, ובא אלהים וכל קדושים עמו לקבוע דירה בתחתונים, 'כתפארת אדם לשבת בית' [ישעיה מד, יג], מאז הוצרך למנותם להודיע שהם צריכין להיות כמספר זה כדי למלאות עשרים ושמונה מחנות של עשרים ושנים אלף, באותו זמן אשר הושיב ה' שכינתו ישיבה של קבע באהל מועד, לכך נאמר כאן 'באהל מועד', וזה פירושו יקר ומתישב על אופנו במספר שש מאות אלף אשר בו יצאו רוב המפרשים ללקוט טעם מספיק ולא מצאו.

ולפי זה מבאר רבנו ז"ל ע 'מבן עשרים שנה ומעלה וגו' [פסוק ג]

אם מספר זה היה בעבור השראת השכינה למה אמר 'כל יוצא צבא', מה ענין יוצא צבא להשראת השכינה, ולפי מה שפירשתי למעלה שהיה צורך מספר זה לידע אם יש שם עשרים ושנים אלף לכל מחנה שכינה מן עשרים ושמונה מחנות כדי שיהיו דוגמת צבאות של מעלה שפיר קאמר 'כל יוצא צבא', והוא הראוי להיות כאחד מצבא המרום, כדאיתא במדרש [שמות רבה טו, ו] שישאל נקראו 'צבאות' שנאמר [שמות יב, מא] 'יצאו כל צבאות ה', כדרך שהמלאכים נקראו 'צבאות', שנאמר [ישעיה לו, טז] 'ה' צבאות אלהי ישראל יושב הכרובים'.

המשך בעמוד הבא

המשך - מעלת המנין והדגלים - ועומק ביאורם

מוסיף רבנו ז"ע ב'שפתי דעת' [ריש חומש במדבר]

ותדע שבמחנה שכינה לעולם **הצים לימין והצים לשמאל**, כמו שנאמר [מלכים א כב, יט] 'וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו', ואמרו רבותינו ז"ל [תנחומא שמות, יח] 'אלו מיימינים לזכות ואלו משמאלים לחובה', לכך נאמר [תהלים צא, ז] 'יפול מצדך אלף ורבבה ממינך אלף לא יגש', דהיינו בין הכל אחד עשר אלף וכלם מן המשמאלים לחובה וכולם לא יוכלו לך, ומה שימין האדם מפלת רבבה והשמאל רק אלף, אמרו רבותינו ז"ל [במדבר רבה יב, ג], לפי ששמאל האדם מקיימת מצות תפלין לבד על כן אינה מפלת כי אם אלף מקטרגים, אבל הימין בה עושה כל המצות מפלת עשרת אלפים.

חשיבות המנין

'שאו את ראש וגו' [במדבר א, ב]

אף על פי שרש"י פירש שהוא לשון קבלת חשבון [שמות ל, יב], מכל מקום הזכירו בלשון 'שאו', 'כי תשא', 'נשא', כי מצד המספר ינטלם וינשאם ביתר שאת על כל העמים אשר אין להם מספר פרטי, כמו הקש הזה שאין דרך בעל הגורן ליתן לו מנין, כך אין לאומות השגחה פרטית כי אם כללית לקיום המין כשאר בהמות וחיתו ארץ, אבל כל איש מ'ישראל מושגח בפרטות, ואפילו אחד מהם חשוב כאומה שלימה, כמו שנאמר [שם יט, כא] 'ונפל ממנו רב', ואפילו אחד מהם שיפול דומה כי רב הוא, על כן נתן להם הקדוש ברוך הוא מספר כמו לכוכבים, שנאמר בהם [ישעיה מ, כו] 'המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא', כך נאמר כאן 'במספר שמות וגו', להורות שימצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד' [דניאל יב, ג], וכל אחד יש לו השגחה פרטית.

ומה שמקשה [ביומא כב:] קראי אהדדי, כתיב [הושע ב, א] 'והיה מספר בני ישראל', שמע מינה שיש להם מספר, ואחר כך כתיב 'כחול הים אשר לא ימד ולא יספר', כפי הפשט אין זה קושיא, כי אצל הקדוש ברוך הוא ודאי יש להם מספר ככוכבים שמוציאן ומכניסן במספר כך יש להם מספר, להורות שהקדוש ברוך הוא משגיח על כל אחד בפרטות, ומה שנאמר 'אשר לא ימד ולא יספר', היינו אצל בני האדם שבודאי לא יוכלו לספור אותם לגודל רבויים.

צורת מנין הלויים

'אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' [במדבר א, מט]

אם לא יפקוד אותם פשיטא שלא יקבל סכום מנינם, מה תלמוד לומר 'ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל', ומה היה המקרא חסר באמרו 'אך את מטה לוי לא תפקוד בתוך בני ישראל'. ולפי מה שפירש רש"י בסמוך [לקמן ג, כא] שהיה המנין על פי ה', כי השכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצא מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל, נוכל לומר שיבתוך בני ישראל האמור אינו מוסב כי אם על 'ואת ראשם לא תשא', כאילו אמר 'אך את מטה לוי לא תפקוד כלל אפילו שלא בתוך בני ישראל', וכל 'אך' למעט בא, כך בא למעט ולומר דווקא אתה לא תפקוד אותם לבדך, אבל בצירוף השכינה והבת קול תפקדם, לכך נאמר 'פקוד את בני לוי', היינו על ידי השכינה אבל אתה לבד לא תפקדם,

ומדסמך לזה ציווי 'ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות' נראין הדברים שבכל מקום שהזכיר 'שאו', 'נשא', 'כי תשא', הכל הוא לשון מעלה ונשיאות ראש הנראה בנספרים ביתר שאת על זולתם כי כל דבר חשוב וספון יש לו מספר.

ובזה ראיתי לתרץ הרבה שינויים, כי בישראל נאמרו שני הלשונות 'שאו את ראש' [פסוק ב], ואחר כך אמר 'תפקדו אותם לצבאותם' [פסוק ג], ובלוים לא הזכיר כי אם לשון פקידה [לקמן ג, טו] 'פקוד את בני לוי', ובבכורות חזר והזכיר שניהם [שם פסוק ז] 'פקוד כל בכור וגו' ושאו את מספר שמותם', ואצל בני קהת וגרשון הזכיר לשון [לקמן ד, ב, מא] 'נשא' ולא אצל מררי [שם פסוק כט],

וזה לפי שהפקידה היינו המספר, ושאו היינו לשון נשיאות המעלה, אשר ישראל היו צריכין לזה להראות חיבתן נגד כל האומות שנמשלו לקש שאין לו מספר, אבל הלויים אין צורך להם להראות התנשאותם על ידי המספר, כי בלאו הכי יש להם נשיאת ראש במה שעשאו הקדוש ברוך הוא פקידים על ביתו הקדוש, לכך אמר אחר 'ואת ראשם לא תשא וגו', 'ואתה הפקד את הלויים', לומר לך שמצד שנעשו פקידים יש להם נשיאות זולת המספר שבתוך בני ישראל, כי לגיון מלך המה וכל רואיהם יכירו כי הם זרע ברך ה', אבל הבכורים שנפסלו מן העבודה על ידי מעשה העגל, הוצרכו לנשיאת ראש על ידי המספר, לכך פרט אצלם שניהם. ומה שנאמר לשון 'נשא' אצל בני קהת ובני גרשון, היינו ליתן להם נשיאות ראש כנגד בני מררי, כי עבודת שניהם יותר מקודשים ממשא בני מררי, על כן לא הזכיר נשא אצל בני מררי.

המשך בעמוד הבא

המשך - מעלת המנין והדגלים - ועומק ביאורם

מנין שבט לוי

'שנים ועשרים אלף' [במדבר ג, לט]

כבר אמרנו לפי שהם מחנה שכינה ואין השכינה שורה בפחות מן עשרים ושנים אלף, על כן מיעטם הקדוש ברוך הוא והעמידם על מספר זה להורות שאין מחנה שכינה פחותה מעשרים ושנים אלף.

והרמב"ן [פסוק יד] כתב לפי שלא היו בכלל עינוי מצרים על כן לא היו בכלל הריבוי, כי כל מי שהיה בכלל 'פן ירבה' היה בברכת 'כן ירבה', אף על פי שזה דרך דרש מכל מקום נראה להוסיף בו ביאור, כי לא הרבה אותם ה' נגד הטבע רק כדי להפר עצת גוים אשר בקשו להמעיטם על ידי העינוי, ורצה ה' שיבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, ואדרבה הרבה אותם חוץ מן הטבע, כי הולידו ששה בכרס אחד [שמות רבה א, ח], אבל שבט לוי שלא היו בכלל העינוי ועל כן לא היה צורך להרבותם כנגד הטבע ופרו ורבו כדרך כל העולם, וזה באמת טעם נכון, ויכול להיות שזהו דעת הרמב"ן.

ויש אומרים שלכך לא נתרבו כדי שיהיה נקל לישראל לפרנסם, וזה טעם רחוק כי אין מעצור לה' להושיע ולפרנס משרתיו עושי רצונו, ויש אומרים שהיה הארון מכלה בהם [עיין מדרש תנחומא כב], והיינו ארוננו של יעקב, והוא דעת הרמב"ן שהזכרנו, וכמבואר למעלה פרשת ויצא [כט, לה] בפסוק 'על כן קרא שמו לוי', ויש אומרים שצפה הקדוש ברוך הוא שלא יהיו כולם צדיקים על כן העביר רבים מהם מן העולם ונשארו קב ונקי, כדי שיהיו כל העוסקים עם הארון צדיקים וזהו שאמרו 'שהיה הארון מכלה בהם'.

ולפי נראה לפי שמצינו בגזירת פרעה, שגירש עמרם את אשתו ועמד זמן רב בלא פריה ורביה, שהרי בת מאה שלושים שנה היתה יוכבד כשעשה בא ליקוחין שניים, ומה שאמרו רבותינו ז"ל [סוטה יב] 'עמדו כולם וגרשו נשותיהם', מסתמא לא כל ישראל עשו כן, כי איך היו יכולין לעמוד זמן רב בלא אשה, שהרי אמרו רבותינו ז"ל [שם יא:] 'בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו וכו', ומסיק שם כל הטובות שעשו לבעליהן כשהיו בעבודת פרך, שמע מינה שהבעלים לא היו יכולין לעמוד זולת הנשים, ועוד מסיק שם שהיו פרים ורבים בשדה, שמע מינה שאפילו בשעת הגזירה לא גרשו נשותיהם,

אלא ודאי מה שמסיק עמדו כולם וגרשו נשותיהם, היינו כל בני שבט לוי שלא היו בכלל השעבוד ומכל מקום היו יראים מן גזירת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, שהרי על יום אחד צוה אפילו על בני המצרים, על כן יראו גם המה פן יעבור עליהם כוס זה ועמדו רוב שבט לוי זמן רב בלא נשים כמו שעמד עמרם זמן רב בלא אשה, ועל כן היה שבט לוי מתי מספר, וזה טעם נכון ומתישב על הלב יותר מכולם,

ובחר ה' בהם מצד היותם מועטים כי כן מצינו בהרבה מקומות שהקדוש ברוך הוא בוחר במועט, כמו שנאמר [דברים ז, י] 'לא מרבכם וגו' כי אתם המועט', וכן בשלש משפחות אלו גרשו קהת ומררי, היה מררי מרובה באוכלסין, על כן נתרחק מן מושא של הקדש וניתן למועטים, ודבר זה מבואר מעצמו.

מעלת הדגלים

'איש על דגלו באותות לבית אבותם' [במדבר ב, ב]

מצינו בכמה מדרשים [במדבר רבה ב, ב-ג] המגדילים מאד ענין הדגלים, ודרשו עליהם פסוק 'ובשם אלהינו נדגול' [תהלים כ, ט], שבשעת מתן תורה ראו ישראל את המלאכים דגלים דגלים, ונתאוו להיות דגלים כמותם, ובפסוק [שיר השירים ו, י] 'מי זאת הנשקפה כמו שחר', דרשו [במדבר רבה ב, ד] שהיו האומות מסתכלין במעלתן של ישראל והיו תמהים וכו', ואומרים 'שובי שובי השולמית' הדבקו בנו ובאו אצלנו ונעשה ממך דוכסים והגמונים, וישראל משיבין 'מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים' [שם ז, א], רצה לומר מה גדולה אתם נותנים לנו שמא גדולה אתם יכולין לתת לנו כמו שנתן אלהינו דגל מחנה יהודה מורחה וכו'. וכל משכיל יפלא בעינוי מה קול המולה זו, ומדוע 'קול הקריה הומה' [מלכים א, א, מא] על זה, ומה יקר וגדולה נעשה בישראל עד אשר התאוו להם כל כך.

והקרוב אלי לומר בזה, שעיקר חשקם של ישראל היה להראות לכל העמים 'כי שם ה' נקרא עליהם ויראו מהם', ועל ידי זה ישאו דגל הרוממות והנצחון בכל ארבע רוחות העולם, כי על ידי שהם מסובבים בכל ארבע רוחות והשכינה והארון באמצע תל שהכל פונין אליו, יראו כל העמים כי ילכו בשם ה' וזה האות אשר אליו יישירו עיני כל השוכנים בעיגול סביב, כאמרו רבותינו ז"ל [תענית לא]. לעתיד יעשה הקדוש ברוך הוא לצדיקים מחול בגן עדן וכבודו יתברך באמצע, שנאמר [ויקרא כו, יב] 'זההתהלכתי בתוכם', כי כל הפניות שהצדיקים פונין הכל הוא מול פני השכינה וכן בעולם הזה.

המשך בעמוד הבא

המשך - מעלת המנין והדגלים - ועומק ביאורם

וזה אות הדגל, כי הוא סימן הנצחון במלחמה, ודגל זה הוא בשם ה' כי לא בחרבם ירשו ארץ כי בשם ה', וכן המלאכים על ידי שהם סובבים כסא כבודו יתברך מוראם על כל הנמצאים, כמו שנאמר 'איזמה כנדגלות' [שיר השירים ו, י], כי על ידי סיבוב זה תהיה מוראם על כל האומות כמו המלאכים שהכל יראים מהם,

ועל דגלים אלו הובטח יעקב שנאמר בו [בראשית כח, יד] 'ופרצת ימה וגו', לכך נאמר 'איש על דגלו באותות', היינו באותות שמסר להם אביהם יעקב וכו', כי במראה נראה אליו ענין הדגלים בפסוק 'פרצת ימה וגו'. לכך מתחיל המזמור [תהלים כ, ב-ג, י] 'ישגבך שם אלהי יעקב וגו', ועל זה אמר 'ובשם אלהינו נדגול', לישא דגל הרוממות והנצחון בכל ארבע רוחות בשם אלהינו, לכך אמרו 'מה תחזו בשולמית וגו', כי נצחון שלכם הוא נצחון אנושי, וכל זה אינו שוה למחולת המחנים המורה על נצחון אלהי, כי 'המה כרעו ונפלו', כי הדבר בספק אם מנצחים 'ואנחנו קמנו ונתעודד', כי בודאי נוצחים כל הלוחמים בשם ה', ועוד שהעיקר חסר אצליכם דהיינו מראה כבוד ה' הוא האות אשר אליו יישירו כל השוכנים סביב המרכז לכך נאמר 'באותות', כדי להיות להם השכינה אות אשר נגדו יישירו עפעפיהם.

דמיון הדגלים ומנין בני ישראל

רבנו ז"ע בשפתי דעת [מאמר רבה - רכ"ו] אומר ואם תדקדק בפרשה תמצא בדגלים כל מה שתמצא במספרים, כי כמו שהמספר היה כדי להודיע שיש עשרים ושנים אלף בכל שבט הראוין להשראת השכינה, כך אמרו במדרש גם הדגלים [במדבר רבה ב, ג], וזה לשונו: 'מה דכתיב נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול' [תהלים כ, י], בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא על ישראל בסיני ירדו כמו עשרים ושנים אלפים מרכבות של מלאכי השרת, שנאמר [תהלים סח, יח] רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ה' במ סיני בקודש, והיו כולם דגלים, שנאמר [שיר השירים ה, י] דגול מרבבה, כיון שראו אותם מיד נתאוו ליעשות דגלים כמותן, שנאמר [שיר השירים ב, ד] הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה, אמר הקדוש ברוך הוא חייכם שאני עושה אתכם דגלים כאשר התאיתם, שנאמר [תהלים כ, י] ימלא ה' כל משאלותך, עד כאן לשונו. ויש לומדים זה מן פסוק [במדבר ב, ג] 'איש על דגלו באותות', פירשו 'באותות' לשון תאוה, כמו באותיות אלף נקודה פתח, וי"ו שב"א, וקל להבין.

אם כן היו בדגלים גם כן של עשרים ושנים אלף, וצריכים הדגלים גם מספר זה כמו המספר דהשראות שכינה, וכמו שנאמר [במדבר א, ב] 'שאו את ראש', שהמספר מורה על שיש לישראל התנשאות על כל האומות שאין מהם הנאה, כך הדגלים באו ליתן להם הרמת דגל ונס על כל האומות, עד שהיו מסתכלין בהם ומתקנאין בישראל.

וכדמסיק במדרש [במדבר רבה ב, ג] וזה לשונו: 'מי זאת הנשקפה כמו שחר וגו' [שיר השירים ו, י], גדולים ישראל בדגליהם שכל האומות נסתכלין בהם תמידים ואומרים מי זאת הנשקפה כמו שחר, אמרו להם האומות [שיר השירים ז, א] 'שובי שובי השולמית', הדבקי לנו ובא לך אצלנו אנו עושים לך דוכסים הגמונים ושלטונים, וישראל אומרים [שם] 'מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים', מה גדולה אתם נותנים לנו, שמא גדולה אתם יכולין ליתן לנו כמו שנתן לנו ה' אלהינו במדבר 'דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן, דגל מחנה דן, דגל מחנה אפרים', עד כאן לשונו.

וקשה על מדרש ראשון, איך למד מן פסוק 'ובשם אלהינו נדגול' שקאי על דגלי מדבר, ואולי כפי הפשט למד זה ממה שמתחיל המזמור 'ישגבך שם אלהי יעקב', ומוצינו שיעקב עשה סימן לבניו שישאו ארונו כסדר דגלי מדבר כמו שפירש רש"י [בראשית נ, ג], ועל מדרש שני קשה, שמסיק שהאומות מסתכלין בדגלי ישראל, ואף על פי כן אמרו שובי שובי אלינו ונעשו מכם דוכסים, אם כן לפי סברתם יתנו להם גדולה טובה מזו או לפחות טובה כזו, ואיך משיבין ישראל שמא תוכלו ליתן לנו גדולה כמו דגל יהודה וכו', ואם כן הם חלוקין איזה גדולה, והווה ליה למימר 'שלנו גדולה'.

ועל כן נראה לי לפרש ענין המספר והדגלים, על פי הצעה זו, וזה כי בשתים אלו נודעה מעלת ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, 'המספר' זהו ממה שפירש רש"י פרשת שמות [א, א] שנמשלו ישראל לכוכבים שמוציאן במספר ומכניסן במספר, מוציאן במספר היינו בצאתם לאור ההווה כשנוצרו, אז הקדוש ברוך הוא מונה כל טיפה וכו', ומכניסם במספר במיתתם, להודיע כי אין דבר האבוד שאין לו מנין, אלא כדבר שמכניסים לאוצר ולקיום שיש לו מנין, וזה מורה על קיומם הנצחי לעולם הבא, אבל מספר ראשון שביציאתן, מורה על שכל יחיד מישראל חשוב כאומה שלמה, שנאמר [שמות יט, כא] 'ונפל ממנו רב', וכן בפסוק [תהלים פו, ד] 'אזכיר רהב ובבל וגו', שכל האומות אין להם השגחה פרטית אלא על כל אומה ואומה בכלל, אבל 'לציון יאמר איש ואיש יולד בה' [שם, ה], כל איש פרטי מושגח בפרטיות כאומה שלימה.

וכן הדגלים מורין על שישאו דגל ההתרוממות בעולם הזה על כל האומות, ומורים גם כן על שלעולם הבא יעשה הקדוש ברוך הוא מחול לצדיקים בגן עדן וכבודו יתברך שמו באמצע, דוגמת הדגלים שכל ישראל סביבו והשכינה והארון באמצע.

המשך בעמוד הבא

המשך - מעלת המנין והדגלים - ועומק ביאורם

ולכך ציווה יעקב לבניו שבמותו ישאוהו כסדר הדגלים, לפי שנאמר [בראשית כח, יד] 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה', דהיינו לכל ארבע רוחות העולם ישא דגל ההתרוממות, וכתוב [שם, יג] 'והנה ה' נצב עליי', ואם כן ה' באמצע, כמו שיעקב היה באמצע של ארבע רוחות אלו, ושם נאמר לו [שם, יד] 'והיה זרעך כעפר הארץ', [ועיין מה שביאר שם רבנו ז"ע על הפסוק 'מי מנה עפר יעקב'], ורצה יעקב לעשות סימן גם במותו להיות לו לאות על העולם הבא שיזכה גם שם לסדר הדגלים, הנקרא 'מחולת המחנים', והוא המחול שיעשה הקדוש ברוך הוא לצדיקים בגן עדן.

ובזה מתורץ המדרש המדבר בוויכוח שיש לאומות עם ישראל, כי האומות סברו שהדגלים אינן מורים כי אם על שררת ישראל בעולם הזה שישאו דגל התרוממות בכל ארבע רוחות העולם, על כן הם אומרים 'מה שררה יש לכם בדגלים אלו, שובי שובי השולמית ונהיה לעם אחד דוכסים כמונו', וישראל משיבין שמלבד שררת העולם הזה, יש בדגלים אלו עוד סוד נסתר והוא של עולם הבא יעשה ה' אותנו כדגלי מעלה, זהו שאמר הכתוב 'מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים', זה המחול שיעשה לנו ה' בגן עדן כדגלים של המלאכים שנקראו 'מחנים'.

ועיין שם שכתב רבנו ז"ע: ואולי האומות רצו לפתות את ישראל שישבו אליהם ויעזבו דגליהם, כי כל זמן שהם עסוקים בגדליהם הם פונים פניהם אל מרכז התורה והתפילה, וכל זמן שהם עסוקים בתורה ובתפילה הקול קול יעקב הם מנצחים את העובדי כוכבים ומזלות, על כן הם אומרים לישראל כלך מדרך זה ושובו אלינו, וראיה לזה ממה שנאמר במזמור זה [תהלים כ, ה] 'אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר', אם כן ממילא אמרו זה היפך דברי העובדי כוכבים ומזלות אשר שאלו מישראל שיהיה גם כן בטחונם ברכב ובסוסים, וישראל מאנו ללכת בדרכיהם ואמרו 'ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר'.

סדר הדגלים

'והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה' [במדבר ב, ג]

טעם לסדר הדגלים על זה האופן כבר דברו בו הראשונים איש לפי שכלו, והקרוב אלי לומר בזה שהם על סדר ארבע מדריגות הכוללים כל שלימות אנושי והם קנין החכמה, ואחריה קנין המדות, ואחריהם קנין הגבורה, ואחר כולם קנין העושר, כי כך סדרם הרמב"ם [בשמונה פרקים].

ורבותינו ז"ל אמרו [נדרים לח, א] **'אין השכינה שורה כי אם על חכם, עשיר, גבור, ועניו'**, כי הענוה ראש לכל המדות על כן הדגלים אלו שבאו להשראת השכינה אשר בתוכם, סדרם על זה האופן איש איש על מעלתו, לומר לך ראויין אלו שתשרה עליהם השכינה כי כל ארבע מעלות אלו נמצאו בהם.

'יהודה יששכר זבולון ראשונה יסעו', כי מהם תצא תורה, על כן נאמר כפל 'קדמה מזרחה', להורות כי מהם תצא אור התורה, כי ביהודה נאמר [בראשית מט, י] **'לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו'**, אלו ראשי גליות ונשיאי ארץ ישראל [פנהדרין ה, א], ואין 'מחוקק' אלא תורה, שנאמר במשה [דברים לג, כא] **'כי שם חלקת מחוקק ספון'**, וכתוב [משלי לא, ה] **'פן ישתה וישכח מחוקק'**.

'והחונים עליו מטה יששכר' [פסוק ה] שנאמר בו [דברי הימים א יב, לב] **'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים'**. 'מטה זבולון', שנאמר בו [שופטים ה, יד] **'זמזבולון מושכים בשבט סופר'**, ועוד שיהיה מחזיק ידי יששכר, ועל כן לא אמר 'ועליו מטה זבולון', כי לא רצה לעשותו טפל למטה יששכר, להורות שהלומדה והמחזיק בלומדה שקולים המה, ונאמר בהם 'ראשונה יסעו', כי להם משפט הראשית במלחמה, כי מלחמתן של ישראל אינן בחרב וחנית כי אם צריכין להיות חמושים מזוינים בחמשה חומשי תורה שנחלקו לשבעה ספרים דהיינו מזוינים, והיא כלולה במספר עשרים ושבע אותיות, כמספר ראשי תיבות של יהודה יששכר זבולון, לומר לך שזכות התורה מסייעתן במלחמה והם ראש דגל המורה על הנצחון.

'דגל מחנה ראובן שמעון גד תימנה' [פסוק י], שנקרא 'דרום' על שם 'דר רום', שהשמש דר ברומו כך כל הנכנע בטבע לסוף הקדוש ברוך הוא מגביהו, וההכנעה ראש לכל המדות הטובות, ומדה זו היתה אצל **ראובן** כי הוא הודה ולא בוש במעשה בלהה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל [סוטה ז, א] **'מי גרם לראובן שיודה וכו'**, כמו שמביא רש"י פרשת וזאת הברכה [לג, י], וזה **נמשך מן מדת הענוה**, כי כל גבה רוח הוא בוש מלהורות על האמת. ומן 'שמעון' היו מלמדים וסופרים ועניים, אשר בהם ההכנעה מצויה יותר מבוזלתם, וכן 'גד' היה בעל צדקה, שנאמר בו [דברים לג, כא] **'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל'**, רצה לומר כי משפטיו דהיינו על פי שורת המשפט לא היה צריך לילך כי אם עם ישראל ולא בראש החלוץ, ועל צד הצדקה הלך לפניו לפני מחנה ישראל, וכדי שלא תאמר שמא מחמת גובה לבם הלכו בראש, תלמוד לומר [בראשית מט, יט] **'גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב'**, הגדוד הלך בענוה כעקב זה המורה על גדר הענוה, שנאמר [משלי כב, ד] **עקב ענוה יראת ה'.**

המשך בעמוד הבא

המשך - מעלת המנין והדגלים - ועומק ביאורם

'דגל מחנה אפרים מנשה ובנימין ימה ושלישים יסעו' [פסוק יח], כי מעלת הגבורה שלישית, וכתוב בהם [תהלים פ.ג.] 'לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך וגו', כי 'יוסף' בכור שור, אשר לו הכח והגבורה, ובנימין 'זאב יטרף', וקנין זה הולך ופוחת, כי מיום ליום תש כחו של אדם מצד התכת הליחה השרשית, כי יום המות מתחיל מיום הולדו, על כן חנייתם לרוח מערבי כי באותו רוח השמש הולך וחסר.

'דגל מחנה דן אשר נפתלי צפונה' [פסוק כה], אשר משם זהב יאתה, ושלשתן היו בעלי עושר, שנאמר [בראשית מט. כ.] 'מאשר שמנה לחמו', וכתוב [דברים לג. כג.] 'נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' היא תעשיר', ושבת דן עשה עגלי זהב בעבור רוב זהב שהושפע להם, ועל כן היה מאסף לכל המחנות. וקנין זה הפחות שבכולם לכך נאמר בו [במדבר ב. לא.] 'לאחרונה יסעו'.

ופניית כולם אל השכינה שבאמצע, כי כולם כאחד טובים כשמשמשין בהם לשם שמים, ויהודה ראש דגל כי הוא מלך ונקרא 'גור אריה', על כן דינו לילך בראש במלחמה, וכן דן 'גור אריה', הלך באחרונה כי עיקר המלחמה פנים ואחור, וראובן 'בכור' ראש דגל, וכן אפרים ראש דגל כי יוסף הבכור.

טעם המנין על ידי מחצית השקל

'כל זכר לגלגלותם' [במדבר א. ב.]

פירש רש"י 'על ידי שקלים', והרבה מן המפרשים חלקו עליו ואמרו שמספר זה היה בלא שקלים, ולשון המקרא מוכיח שאמר 'לגלגלותם', וחשבו לתרץ למה דווקא מספר ראשון היה על ידי שקלים לפי שהיו צריכין אז לעבודת המשכן ותירוץ זה דחוק.

ולי נראה שודאי טעם השקלים היו להציל מן עין הרע השולט בדבר מנוי, ודווקא במנין שהוא דבר חידוש, דרך משל: שבזמן שרואין מאה זהובים אצל איש עני שחזקתו שאין לו, יותר העין הרע שולט בו ממה שרואין אצל העשיר אלף זהובים, כי כבר הוחזק באיש אמיד, כך ישראל בצאתם ממצרים היו מוחזקים במתי מספר כי 'בשבעים נפש ירדו מצרימה', ונתמעטו שמה מעוצר רעה ויגון והשלכת הבנים ליאור, ופתאום נמצאו במספר ראשון שש מאות אלף לבד מטף ונשים, ודאי היה בפעם ההוא מקום לחוש לעין הרע, מה שאין כן בשאר מספרים כי כבר הוחזקו בעם רב ועצום,

ועל כן מנאם דוד המלך בלא חצאי שקלים, כי ודאי לא עבר על מצות התורה שהרי הכתוב אומר 'רק בדבר אוריה החתי' [מלכים א טו. ה.], אלא שמצות השקלים לא היתה כי אם למספר ראשון כי בו היה יותר בית מיחוש שלא יקבלו נזק מן עין הרע הן בדרך הטבע כאמור, הן מצד העונש כי היה המספר ההוא קרוב למעשה העגל והיה הדין נותן שיפלו רבים מהם מצד עונש המעשה ההוא, וכשנודע על ידי המספר שנשארו שש מאות אלף יהיה הדבר חידוש ושלטא בהם עינא בישא כי החטא מסייע לזה, על כן היו צריכין אז לכפרה על נפשותם ולהצילם מעין הרע מה שאין כן בכל המספרים.

וראינו להוסיף להביא דברי רבנו ז"ע בפרשת כי תשא [שמות ל. יב.] בביאור ענין השקלים במנין בני ישראל

'כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו',

'וביום פקדי ופקדתי עליהם את חטאתם' [שמות לב. לד.], מהו 'ביום פקדי', אלא שהורה בזה שלא נמחל להם עון העגל אלא בעבור שהיו החוטאים רבים דנפיש רחמי, כי הקדוש ברוך הוא חס ביותר על רבים, כמו שנאמר [איוב לו. ה.] 'הן אל כביר לא ימאס', וכמו שנאמר [יחזקאל ד. יא.] 'ואני לא אחוס על נגה אשר יש בה הרבה משנים עשר רבוא וגו', וכן מסיק בגמרא [עבודה זרה ד.]: 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי לא היה דוד ראוי לאותו מעשה ולא היו ישראל ראויין לאותו מעשה, ולמה עשו אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, וצריכי דאי אשמועינן רבים הוה אמינא משום דנפיש רחמי וכו'.

ולפי זה אין כפרה זו משמשת כי אם בזמן שכל אחד יושב בתוך עמו, כמו שאמרה השונמית [מלכים ב ד. ג.] 'בתוך עמי אנכי יושבת', אבל בזמן שהם נספרים אחד לאחד יש לחוש שהמספר יגרום שכל אחד לבדו בפני עצמו יעלה זכרונו למעלה ויתבקר פנקסו בכל זכות וחובה שיש לו, ושמא לא יכריעו זכיותיו על חובותיו ובסבה זו יזכירו לו עון העגל שכבר נמחל כי לא נמחל כי אם אל רבים ולא ליחידים,

המשך בעמוד הבא

המשך - טעם המנין על ידי מחצית השקל

והמספר גורם שכל יחיד נזכר לעצמו, לכך נאמר 'וביום פקדי' והוא לשון מספר, ורצה לומר כשיהיו נמנין לאיזו צורך אז יעלה זכרון כל איש פרטי לפני ואז 'ופקדתי עליהם את חטאתם' כי החטא חוזר ונייעור, על כן צוה כאן על כופר נפש זה לכפר על מעשה העגל בשעת המספר, כי יפקד מושבו על כל אחד ואחד.

על כן אמרו רבותינו ז"ל [אבות ב. ה] 'אל תפרוש מן הצבור', ולפיכך הפחותים מבין עשרים שלא היו במספר זה, לעולם בתוך עמם היו יושבים ולכך נאמר 'כי תשא את ראש' כי לפי שיבא לפני השם יתברך זכרון כל ראש בפני עצמו, לפיכך 'ונתנו איש' כל איש פרטי שיש לחוש שיתבקר פנקסו ויבוקש וימצא כי היה לו חלק בפועל המגונה ההוא, לפיכך יתן בפעם ההוא כופר נפשו.

ואתי שפיר גם לדברי האומרים, שכופר זה היה להציל מן עין הרע השולט בשעת המספר, כי בפעם ההוא יש מקום לשרי מעלה של האומות לקטרג ולומר מה יקר וגדולה לישראל במספר זה על כל האומות, והלא הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, לפיכך צריכין בפעם ההוא אל כופר נפש להשקיט מדת הדין. ובוה מיושב מה שמקשים כאן והלא כמה אומות מונין לגלגולת ואינן נזוקין, לפי שאין סתם מספר הגורם כי אם זה המספר הבא לנטלם ולנשואם ביכי תשא את ראש', על כן יש לחוש מפני הקנאין הפוגעים בהם.

ומה שמקשים למה עברו שאול ודוד ומנאום בלא חצאי שקלים, נראה לתרץ שאין העין שולט כי אם במספר שהוא דבר חידוש, דרך משל אם רואין אצל איש עני מאה זהובים יותר הוא צריך להזהר מן עין הרע ממה שרואין ביד העשיר כמה אלפים, כך ישראל בצאתם ממצרים היו מוחזקים במתי מספר כי העינוי של מצרים היה ממועט בהם, ופתאום עלה המספר אל שש מאות אלף, אם כן אז ודאי יש לחוש לעין הרע, אבל אחר כך כאשר באו לארץ נושבת ויהודה וישראל כחול הים לא היה חידוש בעם רב שנמנה בעת הצורך.

לרפואת

האשה הצדקנית אשר מסרה נפשה לחינוך
בנות ישראל בדרך ישראל סבא, והעמידה
דורות ההולכים בדרך התורה
מרת נחמה בת רות פאני לרפואה שלמה
ולרפואת האשה הצדקנית,
אשר רבים צריכים לה
מרת אילה בת נחמה לרפוא"ש
בתוד שאר חולי ישראל

מאמרי רבנו זי"ע לכבוד יום מתן תורה

אנו עושים מאמצים כבירים על מנת להוציא
חוברת עם מאמרי רבנו זי"ע בהבנת ועומק יום
מתן תורתנו הקדושה.
ואנו זקוקים לעזרתכם במימון הוצאות אלו
המעוניינים לסייע יפנו למייל המערכת.

kliyakar2@gmail.com

קרבן חרום למגידי השיעורים

עקב בהלת הקורונה אשר גרמה להפסקה ארוכה
במסגרת השיעורים שעל ידי ארגון 'במסילת התורה',
ורבני ומגידי השיעורים אינם מקבלים משכורת בעת
הזו, ורבים מהם עומדים בפני קושי כלכלי, נבקש
מאלפי קוראי העלון לעמוד לימינם.

ובפרט עתה ערב חג מתן תורה, אין זכות גדולה יותר
מאשר תמיכה בעמלי תורה בקדושה וטהרה,
העומדים בפני קושי כלכלי שיש בו ממש.

המעוניינים לתרום יפנו kliyakar2@gmail.com

או דרך הלינק המצורף בזה
תחת הלשונית – עלון כלי יקר.

לחץ כאן

ויזכו לכל הברכות ברוחניות ובגשמיות
בבחינת בכל מכל כל
זכות התורה תגן בעדם ובעד
כל יוצאי חלציהם